

TEMA 4. L'APLICACIÓ DEL DRET INTERNACIONAL EN EL DRET NACIONAL

1. Les relacions entre el Dret internacional i el Dret intern.
2. La integració de les normes internacionals en el dret intern: referència al cas espanyol.
3. Els conflictes entre el Dret Internacional i el dret intern.

LA RELACIÓ ENTRE EL DRET INTERNACIONAL I EL DRET NACIONAL

- Dret internacional i dret intern: sistemes jurídics diferents. Diferències derivades de les seues fonts, el seu objecte i els seus destinataris. PERÒ no els fan impenetrables entre si, ni impedeixen les relacions entre ells, que a vegades presenten zones de tangència i fricció.
- Relació entre ambdós: inevitable superposició de les seues normes: s'apliquen en un mateix món l'estructura del qual gira entorn de la figura de l'Estat.
  - L'Estat: L'Estat és la corretja de transmissió entre el dret internacional i el dret intern.
  - són els creadors de les normes que s'apliquen entre ells a nivell internacional i els responsables de complir-les i fer-les complir.
  - cada Estat és responsable de crear i aplicar les normes de Dret intern o nacional, així com de garantir l'aplicació de les normes internacionals que li vinculen, en virtut del fenomen conegut com a "repartiment funcional".
- Qüestions relatives a les relacions sistèmiques : tres principis fonamentals
  - Els Estats estan obligats a complir de bona fe les obligacions concretes en virtut del Dret internacional consuetudinari o convencional (*pacta sunt servanda*).
  - Principi de coherència entre l'acció exterior i interior de l'Estat: eliminació de les antinòmies o contradiccions que puguen sorgir entre les normes internacionals aplicables a l'Estat i les normes del seu ordenament jurídic intern.

- Principi de primacia del dret internacional, en virtut del qual les obligacions assumides per l'Estat en virtut d'una norma internacional prevalen sobre les establides pel seu dret intern.
- La pràctica demostra que aquesta relació planteja problemes complexos. La principal es planteja en els casos en què les normes internacionals han de ser aplicades en l'ordenament estatal pels òrgans administratius i judicials nacionals, ja que aquests últims no sempre estan familiaritzats amb les normes pertanyents a un ordenament jurídic diferent de l'habitual, ni inclinats a aplicar-les.
  - És més factible aplicar les normes contingudes en els tractats que les del Dret internacional general o consuetudinari.
  - L'aplicació directa de les normes internacionals per part de les administracions i tribunals nacionals només és possible en el cas de normes internacionals completes i acabades, que no requereixen cap desenvolupament legislatiu o administratiu per a ser plenament operatives (les anomenades normes "*self-executing*" - rara avis en Dret internacional).
  - Els operadors jurídics nacionals experimenten majors dificultats per a aplicar les normes internacionals en l'ordre intern quan afecten sectors pròxims al nucli dur de la sobirania estatal, com ocorre especialment en el dret penal.
- Tres aspectes diferents:
  - els processos de remissió mútua entre el dret internacional i el dret intern.
  - les formes en què el Dret intern integra i assumeix les normes del Dret internacional.
  - Situacions de conflicte que sorgeixen.

ELS PROCESSOS DE REMISSIÓ

- A. Del Dret internacional a les legislacions nacionals
- B. Del Dret nacional al Dret internacional

A. DEL DRET INTERNACIONAL AL DRET INTERN

- "DE DALT A BAIX".
- La relació entre Dret internacional i dret nacional es produeix mitjançant una "remissió descendent"
  - una norma internacional contempla la utilització dels llits del dret intern per a la seua aplicació i compliment.
  - En altres casos, la referència pot tindre un abast més substantiu, ja siga permissiu o obligatori.
    - La norma internacional permissiva pot permetre als Estats regular una situació determinada mitjançant una norma interna.
    - Una norma internacional pot establir l'obligació d'adoptar determinades mesures nacionals d'aplicació que els Estats han d'implementar en la seua legislació interna.

B. DEL DRET INTERN AL DRET INTERNACIONAL

- De “baix a dalt”
- Casos de "remissió cap amunt", consistents en l'elaboració de normes internes que només adquireixen el seu ple sentit recorrent al Dret internacional.
  - Pot tindre una dimensió purament interpretativa, com ocorre quan la norma de Dret intern estableix que la seua interpretació ha de fer-se de conformitat amb les normes pertinents de Dret internacional.
  - també pot tindre una dimensió material o substantiva, que es produeix quan la norma interna es remet a una norma internacional per a determinar el seu propi contingut (és el que la doctrina denomina "remissió per referència").

LA INTEGRACIÓ DEL DRET INTERNACIONAL EN ELS ORDENAMENTS JURÍDICS NACIONALS

A. Consideracions generals

B. Enfocament doctrinal

C. Cas espanyol

C.1. Consideracions prèvies

C.2. Recepció del Dret Internacional General.

C.3. Recepció del Dret Internacional
Convencional.

C.4. Recepció de Resolucions d'Organitzacions
Internacionals.

A. CONSIDERACIONS GENERALS

- "Integració": formes o procediments mitjançant els quals el dret de cada país incorpora les normes internacionals al seu dret intern i garanteix la seua aplicació.
- Dret internacional: La integració és obligatòria, encara que cada Estat pot fer-ho en la forma que establisquen la seua Constitució i les seues lleis internes.

B. ENFOCAMENT DOCTRINAL: MONISME I DUALISME

- L'enfocament doctrinal pot resumir-se en dues grans teories, la monista i la dualista.
- Doctrina monista (el seu principal representant és H. Kelsen): l'ordenament jurídic forma un sistema unitari, que comprén l'ordenament jurídic internacional i l'intern, en el qual cadascuna de les normes jurídiques emana d'una norma superior que li serveix de base de validesa. D'aquesta manera, les normes s'escalonen fins a la cúspide de la piràmide on es troba la norma fonamental o *gründnorm* (*pacta sunt servanda*), que garanteix la unitat de l'ordenament jurídic.
  - Corol·lari principal: les normes internacionals poden aplicar-se directament en l'ordenament jurídic intern com a tals, sense necessitat de transformar-les en normes internes mitjançant una font de Dret intern.
  - La norma internacional constitueix un sistema universal que se situa per damunt del dret intern, afirmant així la seua primacia.
- Doctrina dualista (principals representants H. Trieppe i D. Anzilotti): Dret internacional i Dret nacional són sistemes jurídics essencialment diferents en raó de les fonts jurídiques, del contingut de les normes, de les relacions regulades i dels destinataris de les normes.
  - Conseqüència pràctica: la impossibilitat que les normes internacionals s'apliquen en l'ordenament jurídic intern llevat que siguin transformades en normes internes per una font de Dret intern.

- Els òrgans de l'Estat mai apliquen les normes de Dret internacional com a tals, sinó només les normes internes que reproduïxen el seu contingut.
- Aquesta concepció sembla implicar que les normes nacionals prevalen sobre les del Dret internacional.

C. CAS ESPANYOL

C.1. Consideracions previes

- La Constitució espanyola de 1978 segueix una orientació internacionalista que pot considerar-se essencialment monista.
  - Reconeix tàcitament l'aplicació de les normes del Dret internacional general en el nostre ordenament jurídic
  - Proclama expressament la incorporació de les normes contingudes en els tractats des del moment de la seua publicació oficial.
  - També inclou disposicions que donen primacia a les normes internacionals sobre les normes del dret intern espanyol, excepte la Constitució.

C.2. Recepció del Dret Internacional General

- La Constitució Espanyola assumeix l'aplicació de les normes del Dret internacional general en el nostre Dret intern, encara que no l'expressa directament mitjançant una formulació explícita.
- Es dedueix del que es disposa en l'apartat 1 de l'article 96, que es refereix expressament a les normes generals del Dret internacional i les equipara als tractats que formen part de l'ordenament jurídic intern (i que tenen primacia sobre les lleis).
- En la pràctica.

- la integració automàtica de les normes de dret internacional general, ja es tracte de normes existents en el moment de l'entrada en vigor de la Constitució o de noves normes consuetudinàries formades posteriorment, ha sigut generalment reconeguda i aplicada per la jurisprudència.
- Cal assenyalar, en tot cas, que la pràctica jurisprudencial espanyola no és monolítica en aquest punt, havent-se produït pronunciaments discordants en alguns casos, especialment en matèries relacionades amb el dret penal.

C.3. Recepció del Dret Internacional Convencional

- La incorporació automàtica del Dret internacional convencional al Dret intern espanyol està clarament expressada en el text de l'article 96.1 de la Constitució: Els tractats internacionals vàlidament celebrats, una vegada publicats oficialment a Espanya, formaran part de l'ordenament jurídic intern. Les seues disposicions només podran ser derogades, modificades o suspeses en la forma prevista en els propis tractats o d'acord amb les normes generals del Dret Internacional.
  - De conformitat amb el que es disposa en l'article 1, 5 del Codi Civil.
- Integració dels tractats vàlidament celebrats en l'ordenament intern dependent de la seua publicació oficial a Espanya: la publicació determina que passen a "formar part de l'ordenament intern" com a tals tractats, sense transformar-se en norma interna, i siguen per tant aplicables per a regular les relacions jurídiques a les quals es refereixen.

- Les normes contingudes en els tractats s'incorporen automàticament al nostre ordenament jurídic i reben plena aplicació des del moment de la seua publicació, sense que haja de complir-se en aquest cas cap període addicional de “vacation legis”.

- La publicitat de les normes és un requisit garantit per l'art. 9, 3 CE, i en el cas dels tractats, la seua publicació en el BOE ha de ser.
  - "integral", és a dir, ha d'incloure el text complet del tractat i tots els instruments i documents annexos o complementaris (protocols, declaracions, reserves, actes unilaterals dependents del tractat, etc.).
  - "contínua", és a dir, ha d'incloure qualsevol variació subjectiva, temporal, espacial o material relativa al tractat i que puga influir en la seua aplicació (adhesions, esmenes i modificacions, denúncies o retirades, etc.).
- Això no significa que en la pràctica les actuacions relatives a la publicació es realitzen sempre amb la diligència que seria desitjable. En els casos de tractats que no han sigut degudament publicats en el BOE, la situació creada pot resoldre's d'acord amb els següents criteris.
  - A nivell nacional.
    - ❖ la falta de publicació fa que el tractat no siga oposable als particulars, en el sentit que no crea per a ells obligacions exigibles per l'Estat.
    - ❖ És concebible que els particulars puguin invocar contra l'Administració els drets que el tractat no publicat crega al seu favor, perquè l'Administració no pot posar com a excusa per a aplicar un tractat el seu propi incompliment ("*turpitudinem propriam senar est allegans*").

- ❖ Cap particular podrà exigir judicialment contra un altre l'aplicació de les disposicions contingudes en un tractat no publicat, encara que aquesta falta de publicació podria permetre al perjudicat exigir la responsabilitat patrimonial de l'Estat.
- A nivell internacional, la falta de publicació oficial d'un tractat pot donar lloc a la responsabilitat internacional d'Espanya.
  - ❖ Llei 25/2014 de Tractats i altres Acords Internacionals: eficàcia, observança, compliment i prevalença dels tractats internacionals.
    - ✓ Així, l'article 28, 2 de la Llei estableix que "els tractats internacionals vàlidament celebrats i publicats oficialment produiran efectes a Espanya des de la data que determine el tractat o, en defecte d'això, des de la de la seua entrada en vigor".
    - ✓ L'article 28 de la mateixa Llei proclama que "tots els poders públics, òrgans i organismes de l'Estat hauran de respectar les obligacions derivades dels tractats internacionals vigents en els quals Espanya siga part i vetlar pel seu degut compliment".
    - ✓ L'article 30 de la Llei estableix que "els tractats internacionals seran d'aplicació directa, llevat que del seu text es desprenga clarament que tal aplicació està condicionada a l'aprovació de les corresponents disposicions legals o reglamentàries".

C.4. Recepció de resolucions d'organitzacions internacionals

- Qüestió de la integració i eficàcia interna d'aquelles resolucions de les organitzacions internacionals que tenen caràcter vinculant i són susceptibles d'afectar les relacions jurídiques que es desemboquen en el pla del Dret nacional:
  - L'article 93 CE "una llei orgànica podrà autoritzar la celebració de tractats "pels quals es transferisquen a una organització o institució internacional competències derivades de la Constitució" i afig que correspon al Govern i a les Corts Generals vetlar pel compliment dels acords d'aquests organismes.
- El compliment d'aquest mandat constitucional ha seguit en la pràctica un itinerari progressivament orientat cap a la recepció automàtica de les normes vinculants contingudes en resolucions d'organismes internacionals en l'ordenament jurídic intern espanyol.
  - Determinades decisions del Consell de Seguretat de l'ONU, vinculants en virtut de l'article 25 de la Carta.
  - Actes normatius de la Unió Europea que, de conformitat amb els Tractats constitutius, tenen efecte directe i primàcia sobre el Dret dels Estats membres.

CONFLICTES ENTRE EL DRET INTERNACIONAL I EL NACIONAL

- A. La perspectiva del Dret Internacional
- B. La perspectiva del Dret nacional: enfocaments de Dret constitucional comparat
- C. La Constitució espanyola de 1978

A. LA PERSPECTIVA DEL DRET INTERNACIONAL

- El Dret Internacional i el Nacional presenten friccions derivades de la incompatibilitat entre les normes internacionals i les disposicions legislatives nacionals. En tals casos, sorgeix un conflicte normatiu que ha de resoldre's aplicant criteris de rang o preferència per a determinar quina norma ha de tindre primacia.
- Els conflictes normatius entre Dret internacional i dret nacional poden analitzar-se
  - des de la perspectiva del Dret internacional: les normes internacionals, tant consuetudinàries com convencionals, prevalen sobre les normes o pràctiques internes en cas de conflicte entre ambdues. L'Estat no pot ser obligat a modificar les normes del seu dret intern que siguen contràries al dret internacional, però el seu manteniment pot constituir un fet internacionalment il·lícit i donar lloc a la seua responsabilitat internacional.
    - Proclamació de supremacia indiscutible sobre el Dret intern, amb independència del rang de la norma interna incompatible i de la posició que el propi Dret intern adopte sobre aquest tema.
    - Jurisprudència internacional.
      - ❖ *Sentència arbitral dictada el 14 de setembre de 1872 en el cas Alabama entre els Estats Units i Gran Bretanya.*

- ❖ Tribunal Permanent de Justícia Internacional: les lleis nacionals, les decisions judicials o les mesures administratives dels Estats són "mers fets" als ulls del dret internacional i ha assenyalat insistentment que les lleis nacionals no poden prevaldre sobre les disposicions d'un tractat.

"Un Estat no pot invocar la seua pròpia Constitució enfront d'un altre Estat per a eludir les obligacions que li incumbeixen en virtut del dret internacional o dels tractats en vigor".

- ❖ CIJ: principi de preeminència del dret internacional sobre el dret intern en la seua opinió consultiva de 8 d'abril de 1988 sobre l'aplicabilitat de l'obligació d'arbitratge continguda en l'Acord relatiu a la Seu de les Nacions Unides.
  - o des del punt de vista del Dret intern.

B. LA PERSPECTIVA DEL DRET INTERN: EL DRET CONSTITUCIONAL COMPARAT

- Algunes constitucions nacionals:
  - Fan referència al valor de les normes generals del Dret internacional en l'ordenament jurídic intern afirmant la prioritat de les normes internacionals en cas de col·lisió (Constitució de la República Federal Alemanya de 1949).
  - Quant als tractats, diverses constitucions nacionals reconeixen la seua primacia sobre les lleis nacionals (Constitució dels Estats Units de 1787; Constitució francesa de 1958; Constitució grega de 1975 ; Constitució del Regne dels Països Baixos de 1983).
- Tendència dominant en el constitucionalisme comparat: reconeixement de la primacia de les normes de Dret internacional, consuetudinari o convencional, sobre les de Dret intern (principi de coherència entre l'actuació interna i internacional de l'Estat i de responsabilitat internacional).

C. CONSTITUCIÓ ESPANYOLA

- En cas de conflicte entre el Dret internacional i l'intern, el Dret espanyol reconeix la primacia de les normes internacionals, a més de la pròpia Constitució.
  - Primacia de les normes internacionals sobre les lleis nacionals:
    - tant consuetudinàries com convencionals, sobre el Dret intern espanyol es dedueix del que es disposa en l'incís final de l'article 96, 1 de la Constitució. És evident que tant les normes generals del Dret internacional com les contingudes en els tractats vàlidament celebrats prevalen sobre les normes del Dret intern espanyol, que no podrà derogar-les, modificar-les ni suspendre-les.
    - Els nostres tribunals solen resoldre els conflictes entre normes convencionals i normes internes anteriors o posteriors reconeixent prioritat al dret internacional convencional en virtut de l'efecte acumulatiu dels articles 9, 3 i 96, 1 de la Constitució.
    - La Llei 25/2014 de Tractats i altres Acords Internacionals confirma l'eficàcia, observança i aplicació directa dels tractats en el nostre ordenament jurídic, així com la seua prevalença sobre les normes internes ordinàries de qualsevol classe.
  - Primacia de la Constitució sobre les normes internacionals: La hipòtesi d'un xoc frontal és inversemblant per dues raons principals.

- En primer lloc, el Tribunal Constitucional ha adoptat una orientació oberta i conciliadora que tracta de sortejar els possibles conflictes mitjançant una interpretació integradora.
- En segon lloc, la nostra Constitució estableix en el seu article 95 que la celebració de tractats que continguin estipulacions contràries a la Constitució requereix un control previ de constitucionalitat, podent el Govern o qualsevol de les Cambres sol·licitar al Tribunal Constitucional que declare si existeix tal contradicció (normalment, previ dictamen del Consell d'Estat).

Esta obra está protegida con una [Licencia Creative Commons Atribución-NoComercial-SinDerivar 4.0 Internacional](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/).